

POVRATAK PRIRODI

U FOKUSU

2022 POSVEĆENA PROMOCIJI MAKRO-REGIONALNIH STRATEGIJA EU

Zaštita morskih područja ostaje u fokusu Crne Gore kao ekološke države

Zaštita morskih područja je izuzetno značajno pitanje za našu zemlju i region, a njime nastojimo da očuvamo svoje prirodne resurse, biodiverzitet i uspostavimo kontrolu u razvoju našeg morskog i priobalnog područja, u skladu je s ustavnim opredjeljenjem Crne Gore kao ekološke države, ali i vizijom razvoja EU koja je istaknuta kroz Zeleni sporazum

poručeno je na promociji Strategije EU za Jadransko-jonski region (EUSAIR) i zaštićenih morskih područja u Crnoj Gori.

U nastavku promocije Strategije, u susret Danu planete zemlje, u Institutu za biologiju mora u Kotoru, organizovan je događaj na kom su učestvovali studenti sa smjerova Biologija i Zaštita životne sredine sa Prirodno-matematičkog i Metalurško – tehnološkog fakulteta. Događaji su dio inicijative o promociji Zaštićenih morskih područja koji su organizovali Kancelarija za evropske integracije i Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma.

Događaj je organizovan uz podršku strateškog projekta „Jedinica za podršku – Podrška upravljanju Strategijom Evropske unije za Jadransko-jonski region (EUSAIR) – Facility Point“, u okviru kojeg je urađen i promotivni film. Film „Povratak prirodi“ predstavlja zaštićena morska područja Platamuni, Katič i Stari Ulcinj i priče lokalnog stanovništva, ribara i ugostitelja sa područja Starog Ulcinja.

Sa srednjoškolicima iz Podgorice i Cetinja razgovarano o makro-regionalnim strategijama EU

U sklopu obilježavanja Nedjelje makro-regionalnih strategija EU predstavnice Kancelarije za evropske integracije i Ministarstva ekonomskog razvoja razgovarali su srednjoškolicima iz Podgorice i sa Cetinja o učešću Crne Gore u makro-regionalnim strategijama EU i njihovom uticaju na razvoj turizma, energetike, saobraćaja, zaštitu životne sredine.

Predstavnice Kancelarije za evropske integracije i Ministarstva ekonomskog razvoja upoznale su učenike turističkih smjerova Srednje škole za srednje i više stručno obrazovanje „Sergije Stanić“ i Srednje stručne škole Cetinje sa makroregionalnim strategijama u kojima učestvuje Crna Gora – Strategijom EU za Jadransko-jonski region (EUSAIR) i Strategijom EU za Dunavsku region (EUSDR), oblastima u kojima se sprovode, njihovim ciljevima i korisnicima.

Ocijenile su da ove dvije makro-regionalne strategije prepoznaju glavne oblasti koje je neophodno da države koje u njima učestvuju zaštite, očuvaju, unaprijede, promovišu i valorizuju.

Crnoj Gori su na raspolaganju i fondovi EU kroz različite programe podrške, od programa prekogranične saradnje, preko velikih investicionih programa, do programa u oblasti kulture, nauke, obrazovanja, zapošljavanja. Ovi programi nude različite mogućnosti za finansiranje projekata institucijama, organizacijama, NVO sektoru, a postoje i posebni fondovi koji su namijenjeni baš mladima.

Značajni koraci ka uspostavljanju efikasnog upravljanja morskim biodiverzitetom u Crnoj Gori

2021. godina je bila posebno značajna za Crnu Goru za uspostavljanje adekvatnog upravljanja morskim biodiverzitetom. Vlada Crne Gore je proglasila prva tri morska zaštićena područja u priobalnom dijelu crnogorskog primorja, parkove prirode Platamuni, Katič i Stari Ulcinj. U julu iste godine stavljena su pod preventivnu zaštitu i dva lokaliteta u Bokotorskom zalivu, Sopot i Dražin vrt, zbog izuzetne vrijednosti prisutnih koraligenih zajednica *Savalia Savaglia*.

Sva tri parka prirode u moru obuhvataju drugu, restriktivniju i treću zonu zaštite, kao i zaštitni pojas, a odlukama o proglašavanju su definisane dozvoljene i zabranjene aktivnosti u svakoj od zona, kao i upravljač ovim područjima. Ove aktivnosti podržao je Globalni fond za životnu sredinu (GEF).

U prethodnoj godini postavljeni su i novi ambiciozni ciljevi u ovoj oblasti kao što su Globalni okvir za biodiverzitet i Mapa puta za morska zaštićena područja u Mediteranu za period nakon 2020. godine. Crna Gora će tokom 2022. godine raditi na pripremi nove Strategije biodiverziteta koja će integrisati pomenute ciljeve.

Crna Gora primjenjuje ekosistemski pristup u prostornom planiranju područja mora

Još od donošenja Nacionalne strategije integralnog upravljanja obalnim područjem Crne Gore 2015. godine, Crna Gora je prepoznala i definisale mjere i aktivnosti za izradu prostornog plana za područje mora, shodno principima Protokola Barselonske konvencije^[1] o integralnom upravljanju obalnim područjem, ali i Direktive Evropske unije koja uspostavlja okvir za prostorno planiranje morskog područja (MSP Direktiva). Usvajanje Strategije prethodilo je višegodišnje sprovođenje Programa integralnog upravljanja obalnim područjem Crne Gore, koje je rezultiralo brojnim stručnim analizama.

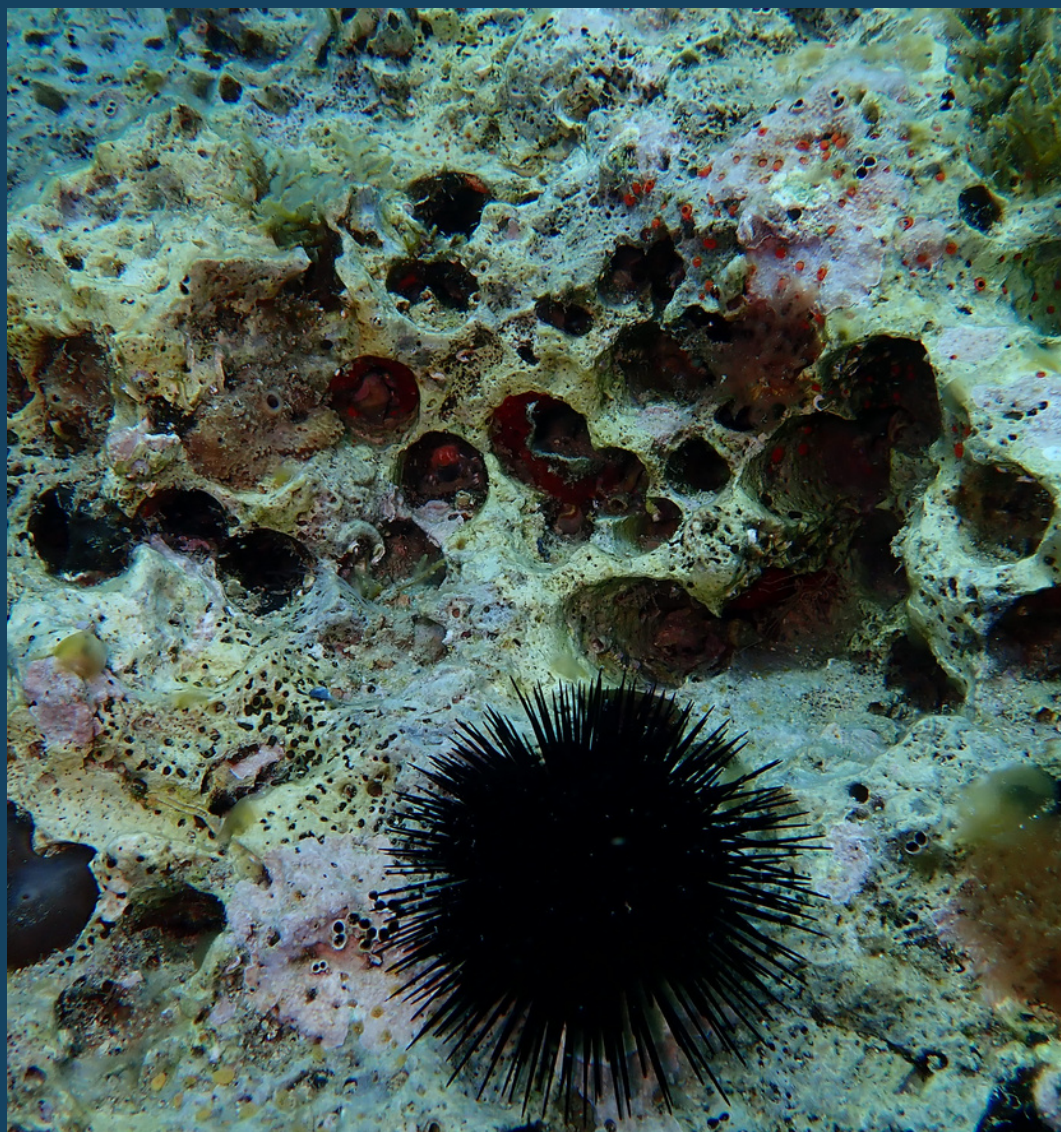
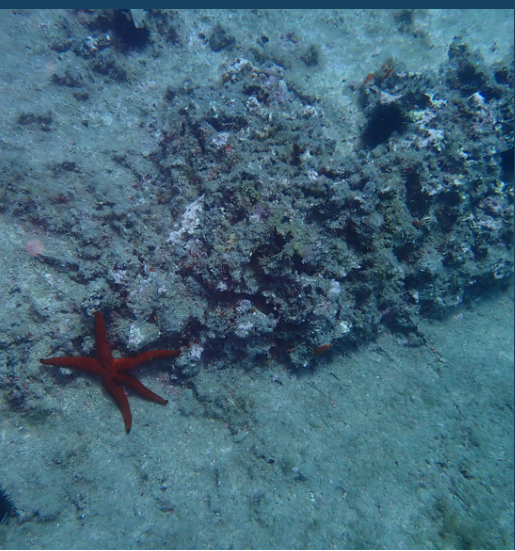
Nakon uspješno sprovedenog testiranja metodologije koja se zasniva na ekosistemskom pristupu za planiranje prostora mora za područje Boke Kotorske tokom 2016. i 2017. godine, od maja 2018. do juna 2021. godine sproveden je podregionalni projekat „Implementacija ekosistemskog pristupa u Jadranskom moru kroz planiranje područja mora“. U okviru ovog projekta revidiran je i unaprijeđen program monitoringa morske sredine.

Ove aktivnosti su važne za pozicioniranje Crne Gore, prije svega na regionalnom nivou, imajući u vidu značajne aktivnosti koje se sprovode u okviru Strategije Evropske unije za Jadransko-jonski region (EUSAIR) na uspostavljanju planiranja područja mora za područje Jadrana.

[1] Konvencija o zaštiti morske sredine i priobalnog područja Sredozemlja

Vodeće inicijative za period 2021 – 2027

U 2020. godini, Tematska upravljačka grupa za Plavi rast (TSG1) dala je značajan doprinos definisanju vodećih inicijativa za Jadransko-jonski region u oblastima svojih nadležnosti koje se odnose na: Plave tehnologije, Ribarstvo i Akvakulturu i Pomorstvo i Upravljanje pomorstvom, uoči novog perioda finansijskog programiranja 2021–2027. To su:

- Podsticanje četvorostrukih spiralnih veza u oblastima pomorskih tehnologija i plavih biotehnologija za unapređenje inovacija, razvoja poslovanja i prilagođavanja poslovanja u plavoj bioekonomiji;
- Promovisanje održivosti, diverzifikacije i konkurentnosti u sektorima ribarstva i akvakulture kroz obrazovanje, istraživanje i razvoj, administrativne, tehnološke i marketinške aktivnosti, uključujući promociju inicijativa o marketinškim standardima i zdravim prehranbenim navikama;
- Jačanje izgradnje kapaciteta i efikasne koordinacije aktivnosti planiranja i lokalnog razvoja za poboljšanje upravljanja morem i pomorstvom i usluga plavog rasta.

Nakon što je Upravni odbor Strategije odobrio vodeće inicijative, počela je njihova opsežna promocija. Posebna pažnja posvećena je saradnji sa transnacionalnim programom ADRION, imajući u vidu da je obim ovog programa najrelevantniji za EUSAIR.

IDEAL EUSAIR – studija o olakšavanju i podsticanju dizajna i implementacije EUSAIR vodećih akcija i projekata u Jadransko- Jonskom makroregionu

Tematska upravljačka grupa za Plavi rast se usaglasila o neophodnosti izrade studije u vezi sa Stubom 1 – Plavi rast koja identifikuje potrebe i mogućnosti za olakšavanje i podsticanje dizajna i implementacije vodećih EUSAIR akcija i projekata u Jadransko-jonskom makroregionu – IDEAL EUSAIR, ali i nedostatke. Cilj IDEAL EUSAIR studije je priprema dokumenta koji uključuje glavne političke i ekonomske obaveze Evropske unije i koji može pomoći u specifikaciji narednog programskog perioda Stuba 1 u Jadransko-Jonskom makroregionu.

IDEAL EUSAIR je identifikovao 579 relevantnih aktera među kojima je najviše zainteresovanih strana iz nacionalnih resornih institucija i univerziteta, dok su ostali akteri iz instituta, istraživačkih centara, industrija, civilnog društva. Pored toga, IDEAL EUSAIR je postavio ključne preporuke za izradu politika i predložio više od 30 projektnih ideja relevantnih za TSG1 grupu.

Pripremljeni i evaluirani projekti za naredni period

Pet projektnih ideja je pripremljeno i evaluirano od strane TSG 1 tokom 2019-2020:

- Ribolovni turizam i aktivnosti diversifikacije ihtioturizma u Jadransko-Jonskom regionu "FishtourAIR";
- Povećati vrijednost ribe proizvedene u Jadransko-Jonskom makroregionu procjenom njene svježine i autentičnosti nedestruktivnim metodama u realnom vremenu „AIM-FRISH“;
- Održivo pakovanje ribe i morskih plodova na bazi morskih bioresursa „SeaSucPack“;
- Sistemi opservatorije morske akvakulture „AMOS“;
- Efekti antropogenih pritisaka i klimatskih promjena na nutritivnu i komercijalnu vrijednost dvije male vrste pelagičnih riba od značaja za ribarstvo regiona ADRIAN: Biodiverzitet i tok energije od ekosistema do finalnog proizvoda „EURINOME“.

Ove projektne ideje će se dalje razvijati i unapređivati u okviru strateškog projekta Facility Point.

Uspješno predstavljanje na EUSAIR forumima

Tematska upravljačka grupa za plavi rast (TSG) je aktivno učestvovala na godišnjim EUSAIR forumima tokom 2021. godine:

Peti forum održan je pod predsjedavanjem Srbije 28-29 januara 2021. na temu „Unapređenje konkurentnosti proizvodnje slatkovodne akvakulture u Jadransko-Jonskom regionu“, koji je potvrdio da slatkovodna akvakultura može da pruži višestruke koristi u pogledu bezbjednosti hrane, zapošljavanja i ekonomskog razvoja u zemljama Jadransko-Jonskog regiona, uz napomenu da su potrebni dalji naponi na makro-regionalnom nivou kako bi se povećala vidljivost sektora akvakulture i podigla svijest o značaju proizvoda akvakulture.

Na šestom forumu, održanom pod predsjedavanjem Slovenije, u periodu 11-12. maja 2021. godine, na temu „Održive strategije za plavi rast i inovacije“, potvrđeno je da se saradnja uspostavljena u Jadransko-Jonskom makroregionu u okviru EUSAIR-a pokazala kao moćno sredstvo za identifikaciju zajedničkih napora i akcija za transformaciju održive plave ekonomije u oblasti istraživanja, inovacija i upotrebe naprednih zelenih i digitalnih tehnologija.

EUSAIR transportni master plan

U okviru tematskog stuba Povezani region u 2021. godini u fokusu je bila izrada EUSAIR transport master plana naročito EUSAIR multimodalnog transportnog modela (EMTM). Master plan je od izuzetne važnosti za tekuću fazu planiranja ažurirane i nove Transevropske transportne mreže (TEN-T), uključujući njeno proširenje na Zapadni Balkan.

Saobraćajna podgrupa TSG2 nastavila je rad na inkorporiranju EUSAIR vodećih inicijativa u procesima koji predstoje u okviru Instrumenta za pretpristupnu podršku (IPA III), a to su ADRIATIC-IONIAN GREEN/SMART PORT HUBS CONCEPT i ADRIATIC-IONIAN CYCLE ROUTE. Na sprovedenim tehničkim radionicama glavni akteri jadransko-jonskog područja razmatrali su najbolja rješenja za infrastrukturna uska grla, kao i mjere podrške za razvoj intermodalnosti i pomorskih veza.

Obzirom na to da je 2021. bila Evropska godina željeznice, jedna od glavnih poruka sa šestog godišnjeg foruma EUSAIR-a je da bi željeznički transport mogao da igra značajnu ulogu u tranziciji ka mobilnosti sa niskim emisijama štetnih gasova, kao i za ekonomski oporavak i otpornost Jadransko-jonskog regiona. Integrisana željeznička i pomorska rješenja mogu doprinijeti naporima da se smanje ukupni eksterni troškovi transporta. Ubrzanje usvajanja obnovljivih i alternativnih goriva za brodove i luke je od vitalnog značaja za postizanje ekološke održivosti.

Jadransko-jonska strategija snažno doprinosi održivom turizmu

Jadransko-jonska strategija ima važnu ulogu za Crnu Goru u njenom boljem pozicioniranju u Evropi, naročito imajući u vidu pristupne pregovore sa Evropskom unijom. Turizam je jedan od zajedničkih izazova koji generiše značajan doprinos BDP-u država članica regiona, a održivi turizam je jedan od četiri stuba Jadransko-jonske strategije, čiji su prioriteti u skladu sa prioritetima strateškog pristupa Crne Gore u turizmu.

Ključne aktivnosti realizovane pod okriljem stuba za održivi turizam u 2021. godini bile su posvećene tzv. flagship projektima u turizmu.

Riječ je o projektima DES AIR – Obuke i vještine u oblasti turističkog poslovanja, AIR ProDest Strategy – Jadransko-jonska strategija i rješenja za pametno integrisano upravljanje destinacijom, Living the Sea 4.0 – Digitalizacija kulturnog nasljeđa ribarske tradicije i industrije ribe za kreiranje virtuelnih turističkih lokaliteta u EUSAIR-u, CultTourAir – Istraživanje o potražnji za kulturnim turizmom u Jadransko-jonskom regionu, CRUISE AIR – Planovi održivog upravljanja destinacijama za krstarenje, AIR Cultural Routes – Model upravljanja kulturnim rutama u Jadransko-jonskoj regiji, Green Mapping – Podrška razvoju i pristupu tržištu za odgovorne i održive turističke destinacije i operacije mikro/SME u EUSAIR regiji. Cilj ovih aktivnosti je razvijanje ideja do nivoa projekta i pronalazak partnera u EUSAIR državama članicama. Projektnim idejama će se aplicirati na neki od programa EU, kako bi se obezbijedila sredstva za realizaciju. Presentovan je i Alat koji treba da posluži u svrhu detektovanja najadekvatnijih projektnih poziva u budućem programskom periodu.

